

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Петя Николова Бъркалова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки;
професионално направление: 2.1. Филология;
докторска програма „Български език – приложна лингвистика“.

Автор: Рени Антонова Манова

Тема: „Комуникативни аспекти на структурата на текста“

Научен ръководител: проф. д-р Радка Василева Влахова-Руйкова

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД 38-57/23.01.2018г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Комуникативни аспекти на структурата на текста“

за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление: 2.1. Филология; докторска програма „Български език – приложна лингвистика“. Автор на дисертационния труд е Рени Антонова Манова – докторантка в редовна форма на обучени към катедра „Български език като чужд“, с научен ръководител проф. д-р Радка Василева Влахова-Руйкова. Представеният от докторантката комплект материали на хартиен и на електронен носител е в съответствие с Чл.67 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на СУ и включва следните документи: автобиография в европейски формат; удостоверение за положени изпити в рамките на докторантското обучение; протокол от катедрен съвет, свързан с докладване на готовност за откриване на процедурата и определяне на жури; дисертационен труд; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията; копия на научните публикации.

Докторантката е приложила шест публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Рени Манова е дипломиран бакалавър по специалност „Българска филология“ с квалификация учител по български език и литература, 2013 г. Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и магистър по специалност „Българска филология“, „Лингвистика - езикова система и речеви практики“, 2014 г. Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Наградена е със знак „Отличник на Софийския университет“. В периода февруари 2015 г. – януари 2018 г. е редовен докторант по направление 2.1 Филология (Приложна лингвистика-български език) към катедра „Български език като чужд“, Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Обучението по български език на чужденци има дълбоки традиции в системата на висшето образование в България. Години наред първичното звено, в което е протекло обучението на докторантката, създава учебни материали и подготвя чуждестранни студенти

за следване в България. С присъединяването на страната ни към Европейския съюз през 2007 г., на дневен ред дойдоха нови стандарти и нови нормативни документи, чието практическо прилагане приобщава преподавателите към европейските ценности на полето на езиковото обучение, например такава е Общата европейска референтна рамка на езиците, добре позната на авторката. Докторант Манова се заема с работа върху комуникативната компетентност на чуждестранните студенти, включваща лингвистична, социолингвистична и прагматична компетентност (виж. в текста позоваване на CEFR 2001:123). Повишаването на текстовата компетентност е актуална задача в полето на приложната лингвистика. Авторката се готви за активното участие в учебния процес и развива чрез труда си уменията за вземане на самостоятелни решения. Тези възможности са заложени в актуалността на теоретичната част на изследването и в научно-приложната част, отнесена към конкретни текстове на обучаваните чужденци. Текстовете са използвани като емпирични свидетелства за процесите на изграждане на текстовата компетентност.

4. Познаване на проблема

Обемът на научната литература, проблемните прегледи, интерпретациите и придържането към няколко теоретични модела едновременно са свидетелство, че докторантката добре познава състоянието на проблема и оценява творчески литературния материал през призмата на собствен опит за интерпретиране на избрани явления в текстовете на обучаваните и изследвани студенти.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване на писмената продукция на чужденците представлява интегрален модел, ориентиран към съвместяване на форма и интенция в процеса на създаване на текста. Методиката е позволила на авторката да постигне поставените цели и да получи адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. В дисертацията текстът се възприема като „базова значеща единица в езика“ и като „базова семантична единица на интеракцията между комуникаторите“ (по Halliday, Hasan 1976).

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Работата е добре структурирана в: увод, три глави, изводи, приложения (анкетни карти), библиография с 185 заглавия, с общ обем 308 страници.

В увода докторантката обосновава дисертационността и актуалността на избраната тема. Многогранно са дефинирани обектът и предметът на изследването, при това с видните трудности при дефинирането на един „хлъзгав“ и трудноопределим обект, какъвто е текстът. Още тук проличава явната стратегия на научното изследване – не навлизането в дебати, критики и оспорване, а по-скоро оглеждането на „всички гледни точки“ към обема и съдържанието на понятието текст. Въвеждащата част съдържа вникване в твърденията на около двадесет автори – древни и нови, наши и чужди, теоретици и практики, в изследваната област. Така читателят стъпва с доверие на територията на собственото изследване на докторантката, чийто конкретен предмет на изследване са писмените текстове, създадени от чуждестранните студенти в СУ „Св. Климент Охридски“, които изучават български език. В преднамерените наблюдения Рени Манова залага няколко вида научен интерес: към моделите за дискретизация на прагматико-семантичната информация, към ролята на конекторните маркери и субординативните структури, към реализацията на типовете речеви актове, към комуникативните функции и способите за тяхното формално репрезентиране в текстовете на изследваните групи.

В увода са очертани целите на проучването, като основната цел е „...да се провери текстовата компетентност на чуждестранните студенти“ (с. 23). Авторката си поставя уязвимата задача „да се разгледат моделите на свързване и когнитивните схеми, които

прилагат (студентите, бел. моя, ПБ), за скрепяване на текстовия смисъл, за осъществяването на поставената комуникативна задача“ (Пак там). За употребата на термина „когнитивен“ и опасностите, свързани с т.нар. „мним обект“ ще направя бележки в т. 11 от рецензията. В увода на дисертацията е дадена заявка и за разработване на инструментариум за оценка на качествата на писмения продукт. Продуктивните умения на чужденците се изследват на емпирична база, която представлява корпус от техни съчинения, създадени по метода на неуправляваното писане и чрез експеримент за писане по предварително зададени въвеждащо и финално изречение.

Като вярваме, че за успеха на едно толкова амбициозно начинание са нужни размах, чувство за мярка и добър вкус, нека погледнем критично изложението на дисертационния труд.

Първа глава „Текстът–същност, релевантни признаци, методически аспекти“ (с. 29-73) съдържа проблемен преглед на литературата по въпроса. Тя е посветена на вникването в същността на текста от множество изследователски гледни точки. Ориентирането в множеството аспекти на дефиниране и специфициране на текста е истинското изследователско предизвикателство и би било обезкуражаващо начинание, ако авторът не преследваше ясни цели. Дори самата употреба на термините текст –нетекст говори за липсата на надеждни призми на дефиниране. Не става ясно и дали върху изследвания обект е приложим класическият механизъм на определяне на понятията (лат. *per genus proximum et differentiam specificam* , от най-близкия род към видовата характеристика).

Изборът на докторантката се спира върху комуникативен тип теория – на Богранде и Дреслер , както и на разбирането за текста като своеобразен макро речеви акт - като „целият процес на създаване, произнасяне и възприемане на речевите съобщения“ (по Димитрова 2009). Автори като Мурзин и Щерн дават на докторантката идеята за културните пластове на носителите на чуждия език като специфициран фундамент от знания и помагат на изследването да се подготви за интерфериращи процеси на равнището на текста. Тази линия е подкрепена чрез коментар на изследванията на автори като Суелс, Крейпо, Хъдсън и др. Прокарани са нужните паралели и между представите за текст и за дискурс. Според Ст. Димитрова дискурсът е разбран като прагматизирана форма на текста (Димитрова 2009).

Драмата в дефинирането и определянето текста като че ли се изразява най-ярко в цитираната от авторката догадка на Галперин , който заключава, че текстът се стреми да снесе ентропията, породена от отделните изречения (Галперин 1981). Тази разкъсаност между синтаксис, семантика, комуникативност, речева дейност, дискурс и др. е истинска заплаха от научна еkleктика. Минавайки през явни и скрити опасности от загуба на обекта, от привиждане на мним обект на изследване, авторката успява да намери опорните точки в описанието на текста като многопластов и многоаспектен езиков (а също сементичен, комуникативен, дискурсен и пр.) обект. Тя успява да отсее и очертае за целите на дисертацията основните компоненти, които са важни при съставянето на даден текст: структурата (формална споеност на елементите), комуникативната стойност на текста, начините на разгръщане на информацията.

В предпочитанието на авторката сякаш е да поддържа еkleктичната линия (1.2. Изследването на текста в общ хуманитарен контекст), затова тя внася нови и нови аспекти в т.нар общ хуманитарен контекст. Според нея лингводидактичните изследователски задачи предполагат многостранен анализ и затова тя се наема да съвместява „различни изследователски парадигми“ за по-пълноценен анализ на текста. Тя схваща това като интегрален характер и се впуска в разнородни полета на знанието, които се пресичат в текста: прагматика, социология, културология, реторика, стилистика, етнография на комуникацията, анализ на дискурса и др. Основната опасност при този подход е самоотелянето и непринадлежността на автора към нито една от парадигмите, очертани чрез толкова „широко ветрило“ от изследователски полета. Понякога този стремеж към „всичко“ може за помрачи аналитичните процедури и да намали обяснителната сила във

фундаменталната част на изследването. За щастие това е само проблемен преглед и той не играе заявената роля в практико-приложната част на дисертацията, където задачата е опростена и добре изпълнена.

В същия ред в изложението са вмъкнати още методическите перспективи, жанровият анализ, т.нар. делимитация на писмения текст, избрани модели на общуване и междуличностни комуникативни умения и др.

Във втора глава „Изграждане и организация на текста – формални и комуникативни аспекти“ (с.74-148) е направен опит за лингвистично моделиране на текста като „идеален модел“ – с няколко стъпки, които очертават формалните му и комуникативните му специфики. Изречението не е самостоятелна синтактична единица, а вече става базисен текстов конституент. Вероятно затова за авторката е важно да надникне в дефинициите за изречението и особено на понятието период в някои от старите български граматика и да улови очертанията на началните представи за текста в българската граматическа традиция. В критичните бележки на рецензията е отбелязан библиографският пропуск на авторката да се опре на програмното изследване в тази сфера на Ив. Добрев. За запознатите с неговата студия някои части от прегледа в дисертацията съвпадат с описанията, публикувани през 2011 г., без да е засвидетелстван приоритетът във времето (напр. период в граматиката на Й. Груев и изобщо концепцията за период).

Авторката си изяснява основните единици на членение на текста. За основен текстов конституент е прието свръхфразовото единство (СФЕ), - „сложно структурно цяло, състоящо се от повече от едно самостоятелни изречения, които притежават смислова самостоятелност“ (с.). Негови субститути могат да бъдат прозаическата строфа и сложното синтактично цяло (ССЦ), както и предикативно-релативния комплекс (ПРК). Свръхфразовите единства подлежат според авторката на класификации, които отчитат вида на съставящите изречения и характера на връзките между тях.

За да изясни механизмите за разгръщането на информацията в изречението (2.4. Разгръщане на информацията в изречението) , докторантката се обляга на теорията на У. Ман и С. Томпсън за анализа на реторическата структура на текста. Анализът на реторическата структура е по същество откриване на отношенията (релациите) между текстовите конституенти. Текстът има две части: ядро (N-nucleus) и второстепенна, придружаваща част (S-satellite). Причина, която ги свързва, има функцията ефект. Ман и Томпсън идентифицират различни видове релации като обстоятелство, решение, антитеза, отстъпка, условие, причинност, доказателство и засвидетелстване, цел, контраст, последователност, оценка, обобщение, които Рени Манова се заема да адаптира към българския език. Разгледани са различни подходи към структурата на текста, към дискурсия (текстов) дейксис, към кохезията и конекторите в текста. Интерес представляват „надизреченските“ свойсва, които авторката приписва на различни съюзи и конекторни маркери от типа на: *във връзка с това, ето защо*, както и надизреченското функциониране на всички дейктични средства (местоимения, съюзи). Те се описват в дисертацията като средства за свързване на отделните изречения, но също и като връзки между по-големи части като СФЕ.

Главата завършва с таксономия на комуникативните функции на текста. Тя е ключова за изследването, тъй като докторантката отстоява тезата, че текстът следва да бъде разглеждан като последователност от речеви актове. По теоретични източници добросъвестно е представена накратко теорията за речевите актове. В хода на изследването авторката прави връзка на теорията с практиката на чуждоезиковото обучение и стандартите на Съвета на Европа, разглеждайки учебни планове, които имат понятийно-функционален характер (с.145).

В трета глава „Приложни аспекти. Текстът в обучението по български език като чужд“ (с.149-268) са изложени резултатите от анкетите – общо 114 текста, създадени от

владеещи на ниво В2 българския език чуждестранни студенти, които са общо 38 на брой и са представители на славянската езикова група – източнославянска (руснаци и украинци) и южнославянска подгрупа (сърби и македонци). Всеки участник в изследването е създал общо по три съчинения, отговарящи на три типа текст – повествование (наратив), описание и разсъждение. Според майчиния си език: македонски – 13 души, украински, руски – 11 души, сръбски – 14 души. Студентските съчинения демонстрират ефективността на метода на неуправляваното писане и са подкрепени от експеримент за написване на текст. По отношение на методиката на чуждоезиковото обучение всеки текст на чуждестранен студент документира „творческото предимство“ на личния избор и демонстрира формалната и функционалната сила на кохезионните маркери. Тези два фактора стоят в основата на езиковото представяне на участниците, заедно с описаните от тях лично преживени събития, обстоятелствата, ситуации и под. Следвайки Г. Стайлър, докторантката извлича три основни функции на текста, създаван от обучаваните: организираща, репрезентираща, интеракционална.

Аналитичните процедури на Рени Манова следват наличието или отсъствието на свързаността (формална и комуникативна). Проследяват се индикаторите за текстова кохезия: субституция, рекуренция, детерминирани форми, съгласуване на времената, съюзни връзки на синтактично и на текстово равнище и др. Добра опора на анализите дават използваните генерализирани списъци на най-фреквентните грешки при изучаването на чужд език (по Ферис 2011).

Профилът на участниците в експеримента с въвеждащо (инициално в термините на авторката) и финално изречение е предварително зададен и включва 20 студенти от три групи: балканска (гърци – 5), славянска (поляци, украинци – 10), западна (италианци – 5).

Един от основните резултати на докторантката е описанието на специфичните текстови компоненти в *текстовете тип наратив* на руската, сръбската и македонската група (свързаност между изреченията, типове съюзни връзки и под.) Теоретичната база е комбинация от теорията за релациите и теорията за речевите актове. Емпиричните данни в тази част от дисертацията, проведените наблюдения, сравнения и обработените данни са едно от най-убедителните доказателства за развитите изследователски способности на Рени Манова, видни чрез създадения „собствен“ контакт с обекта на изследване. Ясно са осмислени типовете речеви актове, регистрирани в наративните текстове, като са проследени явните глаголни индикатори за тяхното фиксиране. В табличен вид за отделните групи са представени количествени резултати от наблюденията: честотност на глаголите индикатори на типове речеви актове, видове подчинени изречения, типове съюзни връзки.

При *аргументативните текстове* е подходено различно – първо са систематизираните в теоретичен план очакваните аргументативни техники (по Макун), като някои от тях са зададени в самата задача. В резултат се наблюдава наситеност с речеви актове тип *директив*, т.е. убеждаване на реципиента в определена позиция на фона на репрезентатив и експресив. Директивите се сигнализират от императивни форми. Авторката е обобщила, в духа на професионалното чуждоезиково обучение, типичните грешки на чуждестранните студенти от изследваните групи: при членуването, при подбора на думи, при предаването на чужди думи (липса на преизказване), грешки в темпоралната сфера като неадекватен аорист или имперфект и др. От аргументативните техники се открояват т.нар. *аргумент на едната страна*, както и *еклектичен подход*.

Емпиричната база съдържа и *текстове със зададени параметри* (въвеждащо и финално изречение), без „натиск“ чрез тематични или други насоки, като едно от изискванията е авторът да озаглави сам текста си. Верифицира се в български условия проведеният през 1982 г експеримент с английски ученици с идеята да се адаптира подходът към чуждоезиковото обучение у нас (Deborah McCutchen and Charles A. Perfetti 1982

Coherence and connectedness in the development of discourse production Learning Research and development center University of Pittsburgh).

Изводите от експеримента имат различна тежест, някои са по-скоро обобщени наблюдения. Приносно е наблюдението, че в този тип текстове преобладават т. нар. релации - обстоятелство и уточняване, а сред конектерните маркери се открояват каузатив и темпорал (по Халидей и Хасан), които представляват съответно „обясняване на причинно-следствените връзки между текстовите елементи, т.е. изреченията“ и „обясняване на последователността при осъществяването на действия“ (с. 142)

Докторантката проследява и процеса на озаглавяване на текстовете на базата на данни от неозаглавени и озаглавени студентски съчинения, като доверявайки се на избраните теоретични постановки разпознава заглавия от пропозиционален, от актантен и от модусен тип.

Като цяло финалните изводи на Рени Манова са в съответствие с проведеното изследване. Не е проблем, че някои повтарят направените в хода на изследването заключения, а други по-скоро рецензират студентските съчинения. Новаторски звучат честотните данни за най-застъпен тип подчинени изречения - подчинено обстоятелствено за време, което авторката свързва с необходимостта от темпорална обосновка на събитията. Следват подчинените обстоятелствени за цел и причина, тъй като, според авторката, те представят каузативния аспект на събитието. Посочва се, че определителните изречения са също добре застъпени, което е обяснено с атрибутивна връзка с антецедента от главното изречение. В някои групи те се конкурират с допълнителните. Макар че статистическите обработки са правени с офиспакета, предлаган от Windows, те могат в бъдеще да бъдат прецизирани с по-точни статистически методи, за да добият научна стойност и прогностична сила.

Основната грижа в катедра „Български език като чужд“, където е подготвена докторантката, е езиковата компетентност на чуждестранните студенти. Един от изводите, който е резултат от проведеното изследване, е да се надскочи равнището на изречението. Идеята е обучаваните да познават и да прилагат стратегии за писане на различните типове текстове. На финала изкрystalизира идеята за разработване на система от упражнения, които развиват това важно умение.

Справката за приносите отговаря на постигнатите резултати и съдържа адекватната самооценка на докторантката по отношение на свършената изследователска работа с всичките ѝ етапи: емпиричен, аналитичен, теоретичен и практико-приложен.

Приложенията (VI. анкетни карти, с. 273-295) представят студентските текстове и са полезно потвърждение към емпиричната фаза на дисертацията, което дава възможност за бърза ориентация в индивидуалния почерк на студентите и онагледява общо процесите, описани в изложението.

Библиографията (с. 294-308) обхваща 185 библиографски единици, но не е ясно дали това е само цитираната литература, или общо използваната за подготовката литература, която отразява състоянието на научната мисъл по изследваните проблеми.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Нито наратологията, нито структурирането и функционирането на реторическата структура са били „тествани“ досега у нас на полето на чуждоезиковото обучение, затова теоретичният принос в дисертацията е преди всичко във верифицирането на теоретичния модел на У. Ман и С. Томсън и прилагането му към наротивните текстове, създавани от чужденци. При други условия смесването на теоретични модели би довело до еkleктизъм, но в предложения труд за целите на проведените наблюдения и анализи на текстове, създадени от чуждестранни студенти, внимателно са извлечени рационални зърна от още няколко

теоретични полета: методологията на Фирбас и на Джонстън, която помага да се уловят различни прояви на дискретизация на информацията в текста описание; теорията за речевите актове, която помага за извличане на глаголните маркери експресив, репрезентатив и под.; аргументативните техники в модела на Макун, видни в текстовете аргументация; методология на грешките в писмената продукция на чужденците по Ферис.

Оригинален изследователски продукт на докторантката е създаденият „собствен“ набор от инструменти за „диагностика“ и оценка на текстовата компетентност и извличане на данни както за базовите, така и за по-динамичните черти на текста (структуриране и композиция, усвоеност и подбор на думи, комуникативни параметри, лични нюанси и изразност).

Перспективно изглеждат резултатите от включените в експеримента на авторката задачи със зададени въвеждащо и финално изречение, чрез които се проверява удържането на зададена комуникативна рамка.

Макар и фрагментарно като резултат, проследяването на развоя на понятието *период* в български граматика от XIX и XX в., запълва някои бели петна в проучването на българската граматическа традиция като цяло.

Дисертационният труд носи приноси и за практическото чуждоезиково обучение. Внедряването на използваните подходи би открило перспективи при преподаването на български език и в други езикови групи.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е автор на общо шест публикации по темата на дисертацията, от които две са доклади, публикувани в сборници от международни форуми и четири са статии, публикувани в български списания, три са под печат, една е с непосочени страници. Тематично заглавията отговарят на темата на дисертационния труд и разискват някои аспекти на разгледаните в дисертацията проблеми на текста: класификацията на видовете дейкис, реторическата структура на текста, представата за текста в някои български граматика от XIX и XX век, типовете текстова кохезия от методическа перспектива. В две от статиите фокусът е стеснен върху пряката специфика на текстове от чуждестранни студенти, изучаващи български език и някои особености на писмената им продукция. В публикациите на докторантката се съдържат както теоретични, така и практически резултати, представени за дискутиране пред българска и чуждестранна колегия.

9. Лично участие на докторантката

Формулираните приноси и получените резултати са лична заслуга на Рени Манова. Тя очертава чрез дисертационния си труд една нова изследователска, а и приложна, сфера на полето на чуждоезиковото обучение, проверена засега чрез „нейните“ респонденти, участници в изследването.

10. Автореферат

Авторефератът (в обем от 55 страници) обективно отразява съдържанието на дисертационния труд и приносите на авторката.

11. Критични забележки и препоръки

- Думата „когнитивен“¹ може да създаде разночетения или неразбиране, ако зад нея няма добре дефинирани понятия. Най-новата традиция е придала на понятието „език“ три компонента: граматика – менталните модели на езиковите правила (=competence,

¹ Вж на с. 98: „Прозаическата строфа представлява група от свързани по смисъл и синтактически изречения, изразяващи по-пълноценно развито на мисълта. Може да се обобщи, че става въпрос за *когнитивен подход* (курсив мой, ПБ), отчитащ менталните процеси, които имат за резултат оформянето на формални структури.“

компетентност); езиково поведение – как човек обработва езиковите сигнали (=performance, производителност, активност); типове мозъчна активност при обработката на езика, които когнитивистите и невролингвистите наблюдават с brain imaging, (изобразяване на мозъка), подтип на езиковото поведение. Трябва да дефинираме ясно за какво говорим – за граматика ли, за езиково поведение ли, или за мозъчна активност (неразработена в наши условия засега). Авторката ясно заявява, че изследва перформацията (с.24), т.е. как чужденците използват знанията си за българския език при съставянето на текст. По отношение на компетентността се маркира общото ниво B2, без да се отчита в аналитичните процедури връзка между компетентност и активност.

- Пропуснато е запознаването с изследването на Ив. Добрев. „Изречението: диалектика и метафизика. Ab terminis inceptas“ // *Eslavistica Complutense*, 2011, 11, 49-71.
- Експериментирайки със задачи за направлявано и ненаправлявано писане, авторката се натъква на интересния факт, че „дори когато не са снабдени с рамка от инициално и финално изречение, студентите сами я изработват“ (с. 171). Това наблюдение има известен когнитивен заряд и би могло да послужи за бъдещи интердисциплинарни изследвания на полето на чуждоезиковото обучение у нас за улавяне параметрите на съзнателните и несъзнателни състояния около споменатия в дисертацията „междинен език“ (по Сенклер 1972, *interlanguage*).

12. Лични впечатления

Не познавам докторантката лично, но впечатленията ми са за добросъвестен млад учен, който умее да се мобилизира и да изпълни в срок задълженията си в рамките на докторантската програма със всички изисквани активности и резултати: взети изпити, участие в научни форуми, навреме завършен и предаден дисертационен труд.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Една възможна сфера на бъдещо използване на научните и научно-приложни приноси на дисертационното изследване е внедряването на използваните подходи в преподаването на български език и в други групи родноговорещи. Тъй като в дисертацията се прилага делението на езикови групи, обобщено от Хаджиева и кол. 2015, ясно е, че докторантката извлича резултатите си при работа с носители на славянски езици. Въпросът е дали те биха се потвърдили при представители на западноевропейска група (английски, немски, френски, италиански, холандски, финландски...) и балканската група (гръцки, турски, албански и румънски език). Това би помогнало да се проверят някои споменати в проблемния преглед идеи за влиянието на културата и социалната среда върху речевите интенции и конструирането на текстове (в посока ареална лингвистика). При надежден когнитивен лингвистичен апарат биха се открили и някои общи (общочовешки) когнитивни ресурси, които се активират при езикови задачи на макронивата на надизреченските структури. Един изцяло непроучен проблем е ритмо-интонационната цялост на т.нар период, за който в българската по-стара и най-нова традиция има зададен теоретичен фундамент.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Рени Манова съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения, като демонстрира качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, автореферата и постигнатите резултати и

приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен 'доктор' на Рени Антонова Манова в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки; професионално направление: 2.1. Филология, докторска програма „Български език – приложна лингвистика“.

10.04. 2018 г.

Рецензент: доц. д-р Петя Бъркалова